

SOLIQ HUQUQIY MUNOSABATLARNI TARTIBGA SOLISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATI

Farg'ona davlat universiteti

g-mail: isroilovna@gmail.com

Ilmiy rahbari: Ğoziyev Murodjon Shokirjonovich

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada soliq huquqiy munosabatlarini tartibga solish ahamiyati, uning o'ziga xos xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, nazariy va amaliy izlanishlar olib borilgan. Shuningdek, soliq huquqiy munosabatlari tartibga solinishida uning usullarining tutgan o'rni va ahamiyati batafsil yoritib berilgan. Bundan tashqari, soliq huquqiy munosabatlarini tartibga solishda imperativ va dispozitiv usullarning tutgan o'rni yuzasidan olimlarning ilmiy izlanishlari va xulosalari tahlil qilingan va o'rganib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *fiskal, soliq nazorati, soliq tizimi, imperativ usul, dispozitiv usul, rag'batlantirish va tavsiya etish usuli.*

ABSTRACT: *In this article, the importance of the formation of tax legal relations, its specific features are scientifically analyzed. Also, theoretical and practical researches were conducted. Also, the role and importance of its methods in the regulation of tax legal relations are explained in detail. In addition, scientific researches and conclusions of scientists regarding the role of imperative and dispositive methods in the regulation of tax legal relations were analyzed and studied.*

Key words: *fiscal, tax control, tax system, imperative method, dispositive method, incentive and recommendation method.*

KIRISH

Ma'lumki, soliq huquqi moliyaviy huquqning kichik tarmog'iga tegishli bo'lib, u soliqlarni o'rnatish, joriy etish va amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigan ijtimoiy munosabatlarni hajmi va mazmuni jihatidan muhim tartibga soluvchi moliyaviy va huquqiy normalar yig'indisini birlashtiradi. Tashkilotlar va jismoniy shaxslardan byudjet sohasidagi yoki davlat byudjetidan tashqari

jamg'armalariga soliqlar va yig'implarni undirish; soliq qonunchiligini buzganlik uchun moliyaviy- huquqiy javob choralari qo'llash; soliq nazoratini amalga oshirish; soliq organlarining hujjatlari, ularning mansabdor shaxslarining harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyat qilish bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlar ham tartibga soladi¹.

Huquq normasida belgilangan huquqiy harakat vositalariga qarab, qonun ustuvorligi imperativ, dispozitiv, rag'batlantiruvchi yoki tavsiya etuvchi tartibga solish uslubiga ega². Huquqiy tartibga solishning imperativ va dispozitiv usullari ham xususiy, ham ommaviy huquq sohalari uchun xos bo'lib, tadqiqotchilar tomonidan bir necha bor ta'kidlangan³. Aynan soliq munosabatlari sohasida ham huquqiy tartibga solishning imperativ usuli muhim rol o'ynaydi. Masalan, soliqlar va yig'implarni belgilash, joriy etish va undirish, shuningdek soliq nazorati, soliq organlarining hujjatlari ustidan shikoyat qilish va ularning mansabdor shaxslarining harakatlari yoki harakatsizligi, soliq qonunchiligiga rioya qilmaslik uchun javobgarlik jarayonida yuzaga keladigan munosabatlarga nisbatan qo'llaniladi. Soliq huquqida har xil turdagi taqiqlar, to'xtatib turishlar, cheklashlar va boshqalarni qo'llash soliq organlarining faoliyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning asosiy vazifasi soliqlarning to'liqligi, o'z vaqtida va to'g'ri to'lanishi ustidan nazoratni amalga oshirishdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Soliq organlari soliq tekshiruvlarini o'tkazish, zarur hujjatlarni talab qilish, tekshirish va inventarizatsiya o'tkazish, soliq to'lovchilardan, soliq bosh agentlaridan, ularning vakillaridan soliqlar va yig'implar to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etishni talab qilishga, belgilangan talablarning bajarilishini nazorat qilishga haqli. Shunday qilib, soliq organlariga soliq qonunchiligini ishlab chiquvchilarni qo'llab-quvvatlashga davlat ta'sirining majburlov choralari qo'llash bo'yicha keng vakolatlar berilgan. Shuni esda tutish kerakki, soliqqa tortish uchun umumiy davlat, jamoat manfaatlari shaxsiy manfaatlardan ustun turadi. Soliqlar fiskal xususiyatga ega bo'lib, ularning asosiy maqsadi davlatni davlat vazifalari va funksiyalarini amalga oshirish uchun moliyaviy resurslar bilan ta'minlashdan iborat.

Shu bilan birga, soliq munosabatlarini huquqiy tartibga solishning dispozitiv usuli mavjudligi va uning muhim ahamiyatga ega ekanligini ham unutmasligimiz kerak. Bu bo'yicha olim I.V.Rukavishnikova quydagicha fikr yuritadi: dispozitiv usulda ishtirokchilar teng huquqli bo'lib, ularning manfaatlari o'zaro to'qnash kelganda tanlash imkoniyati mavjud hisoblanadi ⁴. Soliq munosabatlarini huquqiy tartibga solishning dispozitiv usuli huquqiy tartibga solishning ushbu qonun normasida nazarda tutilgan shartlarda muayyan yuridik ahamiyatga ega bo'lgan xatti-harakatlarni amalga oshirish huquqiga ega bo'lgan ruxsatnoma kabi huquqiy usulga asoslanadi. Bunda uxsatnomalar turli shakllarda ifodalanishi mumkin. Aksariyat hollarda ular to'g'ridan-to'g'ri normativ akt matnida boshqaruv normalarida shakllantiriladi. Ba'zan ruxsatnomalar mavjudligi qonun-qoidalar to'plamidan kelib chiqishi mumkin. Ruxsatnomalar, soliq huquqiy munosabatlari sohasidagi huquqiy tartibga solish usuli sifatida, ko'pincha nisbiy xususiyatga ega, ya'ni. qonun vakolatli shaxsning xatti-harakatlarining mumkin bo'lgan variantlarini ko'rsatadi, unga ikki yoki undan ortiq imkoniyatlarni tanlash imkoniyatini beradi.

Bundan tashqari, dispozitivlik soliq huquqiy munosabatlari ishtirokchilarining o'zlari tomonidan boshlangan bir qator o'zaro munosabatlarda ham namoyon bo'ladi: ortiqcha to'langan soliqlarni hisobga olish, soliq organlari mansabdor shaxslarining noqonuniy xatti-harakatlari uchun kompensatsiya to'lash kabilardir.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash mumkinki, samarali soliq tizimini yaratish O'zbekiston Respublikasining va boshqa davlatlar iqtisodiyotining ustuvor vazifalaridan biridir. Davlatning aholi uchun hayotiy muhim ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish, zarur ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarni amalga oshirish qobiliyati uning samarali faoliyat ko'rsatishiga, rivojlanishiga, milliy xavfsizlikni ta'minlashga bog'liq. Soliq huquqiy munosabatlarining samarali faoliyat ko'rsatishida huquqiy tartibga solish muhim ahamiyatga ega bo'lib, u batafsilroq ilmiy tadqiqotlarni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI (REFERENCES)

1. Химичева Н.И. Налоговое право. М., 1997; Финансовое право: учебник / под ред. Н.Н. Химичевой. М., 2000; Старилов Ю.Н. Административное право. Воронеж, 1998; Карасева М.В. Финансовое правоотношение. Воронеж, 1997
2. Химичева Н.И., Покачалова Е.В. Финансовое право: учебно-методический комплекс. М., 2007; Финансовое право: учебник для вузов / под ред. Н.И. Химичевой. Изд. 3-е, перераб. М., 2006,
3. Нормуратов, А. . (2022). МУОМАЛА ЛАЁҚАТИ ТУШУНЧАСИ, УНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШ АСОСЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(12), 1325–1333. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/6759>
4. Нормуратов Актам Тулабой ўғли. (2022). МУОМАЛА ЛАЁҚАТИ ЁШИНИ БЕЛГИЛАБ БЕРУВЧИ ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИНИНГ ВАКОЛАТЛАРИ. EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH, 2(13), 689–698.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7460759>.
5. Saidazimov, Y. (2021, November). THE OBLIGATION TO PROVE IN ADMINISTRATIVE COURTS IS UNDER THE RESPONSIBILITY OF THE ADMINISTRATIVE BODY AND THE OFFICIAL WHO ACCEPTED IT. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 92-94).